
**ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΚΑΝΑΝΟΥ
ΔΙΗΓΗΣΙΣ**

**ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ ΓΕΓΟΝΟΤΟΣ
ΠΟΛΕΜΟΥ ΚΑΤΑ ΤΟ 531' ΕΤΟΣ,**

**ΟΤΕ Ο ΑΜΟΥΡΑΤ ΠΕΙΣ ΠΑΡΕΠΕΣΕ ΤΑΤΗ ΜΕΤΑ
ΔΙΝΑΜΕΩΣ ΒΑΡΕΙΑΣ, ΚΑΙ ΠΑΡΟΛΙΓΟΝ ΤΑΤΗΝ ΕΚΡΑΤΕΙ,
ΕΙ ΜΗ Η ΥΠΕΡΑΓΝΟΣ ΜΗΤΗΡ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ ΤΑΤΗΝ
ΕΦΥΛΛΑΞΕ.**

Ι Ο Α Ν Ν Ι Σ C A N A N Ι

N A R R A T I O

**DE BELLO CONSTANTINOPOLITANO ANNI AB ORBE
CONDITO 6930, CHRISTI 1422,**

**CUM AMURAT-BEIS FORTISSIMORUM MILITUM EXERCITU
IN EAM IRRUPIT, QUAM ET EXPUGNASSET UTIQUE, NISI
IMMACULATISSIMA DEI MATER CONSERVASSET.**

*Μυστήριον βασιλέως κρύπτειν καλόν, τὰ δὲ ἔργα τοῦ Θεοῦ P. 187
ἀνακηρύττειν ἔνδοξον· εἶπε γὰρ ὁ ἄγγελος τῷ Τωβίτῃ.
τοῦτο νῦν καὶ ἐμὲ λίαν ὠθεῖ καὶ θαρρύνει καὶ τολμη-
ρὸν ποιεῖ κήρυκα, ὅπως τὸ πανθαύμαστον θαῦμα τῆς πανα-*

Sacramentum regis abscondere bonum est: opera autem dei revelare honorificum est, dixit angelus Tobiae. hoc itidem nunc me compellens animos addit, et audacem praeconem efficit, ad maxime admirandum miraculum sanctissimae meae enarrandum. verumtamen inscilia

γίας μου διηγήσομαι. ἐκκόπτει δέ με ἡ ἀπειρία τοῦ λόγου, ἀντωθεὶ δέ με πάλιν καὶ ἔλκει τὸ ἴδιον τῆς ὀρέξεως, τὸ ἀνθρώπινον πάθος. καὶ ἤττημαι, καὶ τὴν ἤτταν ὁμολογῶ, καὶ
 P. 188 ἀπὸ τούτων τὴν ἱστορίαν ἠρξάμην. καὶ δέομαι τοὺς ἀναγι-
 νώσκοντας ταύτην καὶ τῶν γραμμάτων τὴν πείραν ἔχοντας, 5
 μῆτε τὸν κόρον τοῦ λόγου ἀκηδιάσωσι μῆτε τὴν σολοικοβαρ-
 βαρὸν καταγνώσονται φράσιν, ἐπεὶ καὶ γὰρ τῆς ἀπειρίας μου
 τῶν γραμμάτων ὁμολογῶ τὴν ἀσθένειαν. ἀλλὰ οὐδὲ διὰ σο-
 φοῦς ἢ λογίους ἔγραψα ταῦτα, ἀλλὰ διὰ ἰδιώτας καὶ μόνον
 ὡς καὶ ἐγὼ ἰδιώτης, ἵνα οἱ ἰδιῶται ὡς ἰδιῶται ἀπεριέργως 10
 καὶ ἀκαταγνώστως ἀναγινώσκουσι ταύτην. διὰ δὲ δὴ ταῦτα
 πάντα τολμηρὸς ἐγενόμην γραφεὺς τε καὶ κῆρυξ, καὶ τὸ πολυ-
 Β Θρύλλητον θαῦμα τῆς παναγίας καὶ τὴν καθ' ἡμῶν τῶν Ἀγαρη-
 νῶν ἐπιδρομὴν καὶ τὴν πολιορκίαν τῆς πόλεως ἰστόρησα κατὰ
 τὴν τοῦ λόγου μου δύναμιν, καὶ ἀπὸ τούτων ἠρξάμην. 15

Ἐν ἔτει τριακοστῷ δευτέρῳ τῆς ἡγεμονίας τῶν βασιλέων
 Μανουὴλ τοῦ Παλαιολόγου καὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ἰωάννου, ἐν
 τῷ ἑξακισχιλιοστῷ ἑννακκοισιοστῷ τριακοστῷ ἔτει, ἐνδικτιῶνος
 πεντεκαίδεκάτης, δεκάτῃ μηνὸς Ἰουνίου ἡμέρᾳ, τρίτῃ, τῆς
 ἡμέρας ὦρα δευτέρᾳ, κατέδραμεν αὐθις ἄφνω στρατιὰ καθ' 20
 ἡμῶν Μουσουλμάνων, δις πέντε τὸν ἀριθμὸν χιλιάδες, ἔχον-
 τες καὶ στρατάρχην ἄνδρα μανὸν καὶ αἱματοβόρον, καὶ τὸ
 ὄνομα τούτου Μιχάλπαῖς ἐκαλεῖτο, καὶ πᾶσαν πόλιν καὶ χω-
 ραν τὴν ὑπὸ τὴν βασιλικὴν ἐξουσίαν ἐν μιᾷ καιροῦ ἔσπῃ

orationem interrumpit; sed rursus me concitat trahitque desiderium, humanus scilicet affectus. victus sum, et victoriam confiteor, et ex his historiam ordior; rogoque lectores meos, qui litterarum usu satis imbuti sunt, ne satietatem orationis fastidiant neque dicendi formulas soloecac ac barbarie plenas condemnent, cum ipse incitiae meae imbecillitatem profitear: immo ipse haec neque doctis neque eruditis, sed imperitis, mihi imperito similibus, scribam, ut imperiti imperitorum more incuriosae, et absque eo quod criminis notam inferant, perlegant. propter haec omnia audax scriptor factus et praeco, omnium ore decantatum ac concelebratum sanctissimae virginis miraculum et adversum nos Agarenorum irruptionem et urbis obsidionem, pro orationis meae modulo, scripto tradidi; et ab his exorsus sum.

Anno trigesimo secundo imperii Manuelis Palaeologi et Iohannis illius filii, orbis conditi sexies millesimo nongentesimo trigesimo, indictione decima quinta, decimo mensis Iunii, feria tertia, diei hora secunda, rursus adversum nos Musulmanorum exercitus ad decem milia hominum numeratus, ductore viro vaesano et sanguivoro, Michalpei nuncupato, extemplo irrupit, et universas urbes totamque regionem im-

ἔπο τὴν ἑαυτῶν ἐποίησαντο, καὶ ἡμᾶς ἀπεστέρησαν τῆσδε τῆς
 πόλεως πάντα τὰ πλησίον, καὶ ταύτης ἐφθειραν ἐλεηλίτησαν
 αἰχμαλώτευσαν, καὶ τοὺς μὲν τῶν ἀνδρῶν κατέσφαξαν, τοὺς
 δὲ καὶ πόρρω τοῦ Ἰκονίου καὶ Ἀρατζάπητας Κύφας διαβι-
 5 βίασαντες, τὰς δὲ γυναῖκας ἀσελγῶς αἰσχρορρηγῆσαντες, τὰ δὲ
 βρόφη εἰς περιτομὴν τῷ Μωάμεθ προσέφερον, καὶ πᾶν ζῶον
 ὑπὸ ζυγόν καὶ ἄζυγον διέφθειραν καὶ ἠφάνισαν. τὴν δὲ ζη-
 μίαν τῶν γεννημάτων καὶ τῶν ἀμπελώνων τὴν λύμην τίς ἄρα
 καὶ ποία δυνήσεται γλώσσα ταύτην ἐξιχνιάσαι; καὶ γὰρ ἐν
 10 τῷ καιρῷ τῆς συγκλείσεως ἀπαραπροσδοκῆτως κατέδραμον καὶ Δ
 ἡμᾶς ἀπέκλεισαν, καὶ ὑπὸ τὴν δεσποτείαν αὐτῶν πάντα τὰ ἔξω
 ἐγένοντο. τὸ δὲ καὶ πῶς καὶ πόθεν καὶ δι' ἣν αἰτίαν ἡ συμφορὰ
 καὶ φθορὰ καὶ ταῦτα τὰ δεινότετα χαλεπὰ τοῖς δυστυχοῦς
 καὶ ἀθλοῖς ἐπέβη Ῥωμαίοις σιωπᾶν ἡμῖν ἄμεινον ἔδοξεν.
 15 τῆς δὲ κικροτάτης μάχης ἐκείνης καὶ τοῦ φρικωδεστάτου πο-
 λέμου τὸ πέρας χρῆ διηγῆσασθαι. τὸ μὲν γὰρ πρῶτον στρα-
 τευμα τῶν Μουσουλμάνων ἐκείνων τῇ δεκάτῃ τοῦ Ἰουνίου
 κατέδραμα καὶ ἡμᾶς ἀπέκλεισεν, ὡς προέφημεν, τῇ δὲ εἰκοστῇ
 τούτου ἑτέρα ἐφάνη στρατιὰ Μουσουλμάνων ὡς νέφος χαλά- P. 189
 20 ζης πλήρης καὶ τετρυγὸς ὀλέθριον, καὶ πᾶσαν καὶ παντοίαν
 τὴν ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων ἡμαύρωσαν γῆν, καὶ ὡς φλόξ ἀστρα-
 πῆς καιομένης πάντα κατέκαυσε καὶ ἐνεπύρισε, καὶ πᾶν ζύ-

2. ταῦτα? 3. κατέφραξαν vulgo 20. ὀλέθριος vulgo

perio obnoxiam momento temporis subegit, spoliavitque nos omnibus
 circa hanc urbem locis bonisque evertit, partim rebus deletis, partim
 praeda surreptis, partim in servitutum abactis; ex hominibus hos qui-
 dem neci tradidit, alios longe et ultra Iconium et Aratzapetas Cyphas
 transmisit, mulieribus vero ad impuritates omnes et turpia sibi expositis,
 ad vota quisque sua quantum libido tulit, abutitur; pueros circumci-
 dendas Moametho offerunt; animalia tum iugum ferre nata tum iniugata
 trucidata penitus abolerunt; damna vero quae ex concisis fructibus
 et vineis devastatis consecuta sunt, quis unquam aut quae oratio
 consequi poterit? nam statim atque urbs concludi coepta est, prae-
 ter expectationem impetu facto nos obseravit, omniaque quae extra
 erant in potestatem suam redegit. tantae vero calamitatis fructibus
 et atrocissimorum infortuniorum, quibus miseri ac infelices Ro-
 mani oppressi sunt, modum originem et causam silentio praeterire
 satius esse duxi, enarrare vero necessarium pugnae illius acerbissimae
 et horridissimae conflictus exitum. primae etenim Musulmanorum cop-
 piae, ut diximus, decimo Iunii die irruentes nos in urbe occludere.
 vigesimo eiusdem alia Musulmanorum manus adveniens, veluti nubes
 graudinis plena, et perniciose perstrepens universam Romanis obe-

λον κάρπιμον καὶ δένδρον εὐκαρπον καὶ τὰς κορυβούλας τῶν ἀμπελώνων ἐκ ῥίζης ἀπέτεμον, καὶ πᾶν ἄλλο δεῖνόν καὶ ὀλέθριον καθ' ἡμῶν ἐποίησαντο. ὁ δὲ στρατάρχης ὁ μέγας καὶ πάντων ἐκείνων ἀμηνῶν καὶ δεσπότης ἔφθασεν. ἦλθε μανὸς καὶ ἠγριωμένος, ἀλαζών, ἐπληρμένος, ὑπέρογκος καὶ γαυριωμένος καὶ 5 τὴν ὄφρυν εἰς οὐρανὸν αἴρων, καὶ ὑψηλὸς παρὰ πάντας ἐνόμιζεν εἶναι, καὶ ὑπελάμβανε παρ' αὐτοῦ διοικεῖσθαι τὰ πάντα, καὶ Βῦπὸ τὴν ἐξουσίαν αὐτοῦ ἄγεται ἅπας ὁ κόσμος. ἀλλὰ καὶ πᾶμπολλα ἄγον μηχανικώτατα καὶ μαχιμώτατα ἔργα, προσδοκῶν δι' αὐτῶν μέρος τοῦ τοίχου χαλάσαι τῆς πόλεως καὶ 10 ἀπὸ τούτου ταύτην κατακρατῆσαι καὶ τοὺς Ῥωμαίους αἰχμαλωτίσαι καὶ τοῦ Χριστοῦ τὸ ὄνομα ἀποσβέσαι. ἀλλὰ καὶ στρατιὰς στρατιῶν καὶ γενεὰς γενεῶν καὶ πλήθη πληθῶν, πεζῶν καὶ ἰππέων, ἔσχε τοσοῦτον ὥστε ἅπας ὁ κόσμος ἐκεῖνος ἐσκέπετο ὑπ' ἐκείνων. τότε δὲ αὐτοῦ τῇ κελεύσει τοῦ Μου- 15 ρὰτ Πεῖ, τῇ κλήσει τε τοῦ δεσπότου τῶν Τούρκων, ποιοῦνται παστίαν μίαν. ἀλλ' αὕτη ἡ μία πολλὰς ὑπερέβην μεγίστους καὶ γὰρ ἀπὸ τὸ ἐν ἄκρον τῆς πόλεως τῆς Χρυσίας ἕως τὸ ἕτερον ἄκρον τῆς Ξυλοπόρτης ἐκράτει. καὶ ἦν δὲ ἡ παστία πλησίον τοῦ κίστρου ὅσον τῆξου βολῆν, καὶ οὐ πλέον. 20 καὶ ἦν δὲ πᾶσα στερεὰ καὶ ὀχυρωτάτη ἀπὸ ξύλων μεγίστων καὶ χονδρῶν σανίδων. καὶ πλοκοτὰς ἀπὸ βέργας ἔθηκαν ἔμπροσθεν τῆς παστίας, ἵνα δέχωνται τὰς σαγίττας τῶν τό-

dientem regionem devastavit, et veluti flamma ardens fulguris omnia incendit et funestavit, et omne lignum fructiferum et arborem laetos et uberes fructus ferentem et vitium truncos radicibus effodit, reliquaque atrociam ac perniciosam in nos exaggeravit. sed primarius copiarum dux, eorumque ameras et dominus, tandem pervenit. pervenit vero furens, effertus, superbus, tumens, inflatus et iactabundus. supercilium in coelum extollens super omnes se eminere existimabat, et a se gubernari omnia suspicabatur, totum denique orbem sibi obnoxium reputabat. quinimo quamplurimis machinis aliisque bello apprime necessariis advectis, moenium civitatis partem posse se disicere, indeque eam suo dominatu subicere, Romanos in captivitate adducere et Christi nomen abolere confidebat. hic innumeris fultis exercituum phalangibus, nationumque omni genere constipatus, et numerosissima tum peditum tum equitum multitudine fretus, omnia ea loca contegebat. tunc mandato hortatuque Turcarum domini Murat-Bei agger extruitur, plures alios eosque maximos superans: quippe ab extremitate una urbis, Chrysiæ nempe portæ, ad aliam Xyloportæ extendebatur, non plus sagittæ iactu a moenibus distans, valide undique constructus ac firmissimus, lignis ingentibus, crassis tabulis et com-

ζων και τῶν τζαγρῶν τῶν Ῥωμαίων, και τῶν βουμπάρδων
 τὰς πέτρας. ὀπισθεν δὲ ταύτης ἐθέσπισεν ἵνα ἴστανται στρα-
 τεῦται ἐκ πασῶν γενεῶν τοῦ στρατεύματος τούτου τολμηροὶ
 και ἀνδρείοι, τὸ μὲν, ὡς τὸ ἔθος, εἰς προσοχὴν τῆς καστίας,
 5 τὸ δὲ ἵνα φυλάσσωνται δι' ἐκείνης, οἱ δὲ ἵνα μάχωνται ἐξ
 ἐκείνης ὀπισθεν μετὰ τζαγρῶν τε και τῶζων και τῶν σκευῶν D
 τῶν μεγάλων και τῶν μικρῶν τῶν ἀπείρων ὧν ἔφερον διὰ
 τούτου. τὰς δὲ σκευὰς τὰς μεγίστους ἐκείνας, ὁποίας εἶχον
 τὰς ἑλπίδας ὅτι δι' ἐκείνας τὰ τεῖχη τῆς πόλεως θέλουν χα-
 10 λάσειν και ἀπὸ τούτου τὴν πόλιν αἰχμαλωτίσαι, ἔστησαν πε-
 ριέρχως εἰς τόπον ἐν ᾧ σοῦδαν οὐκ εἶχεν ὁμοίαν σοῦδῶν τῶν
 ἑτέρων, ἀλλὰ κεχαλασμένη ὑπῆρχεν, και ἔκπαλαι γέμουσαν
 χῶμαν, και ἀντικρυς ταύτης πύργος εὐρέθην ἐκ συμβύσματος
 λίαν σεσαθρωμένος και ἐσχισμένος ἀπὸ ἄνωθεν ἕως κάτω.
 15 και προσδοκῶντες οἱ Τοῦρκοι ὅτι τῶν μεγίστων βουμπάρδων
 αἱ πέτραι τὸν σεσαθρωμένον πύργον ἐκείνον θέλουν χαλάσειν, P. 190
 και ἐπεὶ ὁ τόπος σοῦδαν οὐκ ἔχει τοὺς Τοῦρκους νὰ ἐμπο-
 δίσῃ, ἀκωλύτως εἰς τὸ ἔξω κάστρον θέλουσι φθάσειν, και ἐκ
 τοῦ χαλάσματος τοὺς Ῥωμαίους θέλουν διώξειν, και τὴν πό-
 20 λιν θέλουν δουλώσειν. πλὴν εἰς κενὸν ἐκατητησε τέλος ἡ
 τῶν ἀσεβῶν προσδοκία, ἐπεὶ ἑβδομήκοντα βοκία τῆς βολῆς
 τῆς μεγίστης ἐκείνης τὸν σεσαθρωμένον ἐκείνον ἔκρουσε πύρ-

12. γέμουσα?

plicatis virgis ac viminibus anteriore sui parte communitus, ut sagit-
 tae arcuum tzagrorumque a Romanis emissae saxaque bombardarum
 exciperentur. in aggeris posteriore parte, ut ille praeceperat, milites
 omnis generis ex exercitu selecti audaces fortesque permanebant, tum
 ut pro more aggerem defenderent, tum ut ab eo defenderentur, inde-
 que pugnam retro stantes cum tzagris et arcubus aliisque machinis,
 et parvis et ingentibus, prope innumeris, hanc ob causam advectis,
 consererent. apparatus vero reliquos, eosque ingentes, quibus se spe-
 rabant moenia urbis posse disicere indeque civitatem capere, accu-
 rate eo in loco erexere in quo nulla fossa aliis consimilis erat, cum
 ruinis convulsa ab antiquo tempore terra oppleretur. evenerat quo-
 que ut turris illi adversa maxime putris et ruinosa ab ima sede ad
 verticem summum diffunderetur. hinc Turcae sperabant ingentium
 bombardarum saxis putrem illam ac fragilem turrim facili sese nego-
 tio in planum effusuros, et cum nulla esset fossa quae retardaret im-
 petus, ex facili in exteriorem urbem illapsuros, deque illa ruina Ro-
 manum militem repulsuros civitatemque debellaturos. verumtamen
 impiorum confidentiae exitus non respondit: namque licet turris pu-
 trida machinae maximae septuaginta ictibus contusa fuisset, nulla inde

γον, καὶ οὐδεμίαν βλάβην τοῖς Ῥωμαίοις τοῦτο προεξέτησεν, ἀλλ' οὐδὲ τοῖς Τούρκοις ὠφέλειαν. ἦν γὰρ ὁ τόπος καὶ σοῦδα καὶ πύργος πλησίον Κυριακῆς τῆς ἁγίας, μέσον Ῥωμανοῦ τοῦ ἁγίου καὶ τῆς Χαροῆς τε τὴν πύλην, καὶ πλησιέστερον Β τούτων εἰς τὸν ποταμὸν τὸν ἐπονομαζόμενον Λύκον. καὶ 5 ταῦτα μὲν περὶ τῶν βουμπάρδων τὴν ἀπραξίαν· περὶ δὲ τῶν ἄλλων τῶν κατασκευῶν τῶν μαχίμων, τῶν παντοίων ἐκείνων τῶν κατὰ τῆς πόλεως ἐργασμένων εἰς πολιορκίαν ἐκείνης καὶ ἀφανισμόν τῶν Ῥωμαίων, τίς διηγῆσται ἄρα; πλὴν ἐκ τῶν πολλῶν ὀλίγας διηγῆσομαι ἄρτι. πύργους ξυλί- 10 νους μεγίστους μὲ τροχοὺς σιδηροδεσμονυμένους πολλοὺς ἐποίησαντο τότε, ὅσον τὸ ὕψος τῶν πύργων τῆς πόλεως· μᾶλλον καὶ ὑπερέχον ἐκείνους. καὶ ζεύγη βοῶν καὶ βουβαλίων ἀπίρων εἴχασιν ἐξ ἑτοίμων, ἵνα τοὺς πύργους ταυρίσουσι μετὰ σχοινίων καὶ πλησίον τῆς σοῦδας φέρωσιν καὶ ἐξ ἐκείνων τὸ 15 ἔξω κάστρον πολεμήσωσι καὶ ἀφανίσωσιν. ἀλλὰ καὶ φραγκού- C νια ἐποίησαντο καὶ χελώνας καὶ ἀρκουδάμαξα καὶ ἄλλα πολλὰ ξύλινα καὶ μηχανικώτατα ἔργα, καὶ ἐλπόμενοι ἐκατεσκευάσαν καὶ μηχανικὰς ἀγκάλας μὲ τροχοὺς μικροὺς, καὶ μεγάλας σκεπαστὰς καὶ μεσκάς ὑπὲρ ἀριθμὸν διεπράξαντο, καὶ κατέναντι 20 τῶν πόρτων τῆς πόλεως τεράστια μεγάλα εἰργάσαντο, κάστρον ξύλινα ὑπερμεγέθη ἐποίησαντο μὲ τροχοὺς σιδηροδεσμονυμένους, ὥστε τοὺς θεωροῦντας ἐκεῖνα καὶ ἀγνοοῦντας τῶν κάστρον

2. ἦν] πλὴν vulgo

Romanis noxa, nullum hostibus emolumentum accessit. erat vero locus et fossa prope templum sanctae Cyriacae, inter sanctum Romanum et portam Charsae, propius flumini cui Lyco nomen. et haec quidem de bombardarum irritis et sine profectu ictibus. de reliquo vero apparatu bellico, vario quidem illo ac multiplice ad obsidendam urbem Graecosque dissipandos congesto, quis enarraverit? ipse ex multis pauca admodum in medium proferam. turrets ligneas maximas, rotis ferro colligatis, multas eo tempore compegerunt ad altitudinem urbis turrium, quas etiam superabant; iuga boum ac bubalorum innumera, qui traherent eas funibus et ad fossas eveherent cum opus fuisset, congresserant, ut illis munimenta urbis exteriora oppressa dilicerent. item phalculnia, testudines, arcudamaza diversaque alia lignea ex abdita mechanicorum disciplina instrumenta et obsidionalia fabricarunt; necnon ancilas cum rotis parvis, ingentes etiam et cooperatas et medias supra numerum confecerunt, et adversus urbis portas monstrosas magnasque machinas condiderunt, castella lignea quam maxima rotis ferro circumligatis innixa; ita ut ea intuentes et urbium

τοὺς πολέμους, καὶ τὸ ἀχρησίμευτον γὰρ ἐκείνων καὶ λίαν
 ἐξέπληξε καὶ μέγα ἐθρόνησε. ἀλλὰ καὶ τὴν γῆν ἄλλοι ἔσκα-
 πτον ἐκ τῆς πασιᾶς ὄπισθεν, καὶ εἰς βάθος πολὺ ἐκατέβη-
 σαν, ὡς ἵνα κάτωθεν ἀπὸ τῆν κάτω ὄψιν τῆς σούδας περὶ-
 5 σωσιν ἀθεώρητοι τὴν νύκτα ἄνω ἰσταμένων Ῥωμαίων καὶ
 μαχομένων, καὶ φθάσωσιν εἰς τὰ τείχη τοῦ καθολικοῦ καὶ
 μεγίστου κάστρου τῆς πόλεως, καὶ κόψωσι τοῦτο λαθραίως
 πάντων, καὶ πουντελειώσωσιν κατὰ τὸ ἔθος τῶν πολεμούντων,
 εἶτα πῦρ εἰς τὰ ξύλα τῶν πουντελειῶν ἀνάψωσιν, ὅπως τὴν
 10 ξυλίνην κατασκευὴν τὴν κρατοῦσαν τὸ κάστρον καταφλέξωσιν,
 καὶ ἄφνω πεσοῦνται τὰ τείχη τῆς πόλεως, καὶ ἅμα εὐθὺς
 τῶν Τούρκων τὰ στρατεύματα θρασέως κατὰ τῶν Ῥωμαίων
 ἐμβάλλουσιν καὶ ἐκ τοῦ χαλάσματος ἐκείνου διώξουσιν καὶ
 τὴν πόλιν κρατήσουσιν. ἄλλοι τοὺς ἀγωγούς ἐγύρευον τοὺς
 15 ἔκκαλοι τὸ νερὸν εἰς τὰς στέρναις τῆς πόλεως ἔφερον, ὅπως τινὲ
 ἐξ αὐτῶν ἐπιτύχωσιν, καὶ λαθραίως τῶν Ῥωμαίων διὰ τοῦ
 ἀγωγοῦ ἐντὸς γενέσθαι τῆς πόλεως νυκτός, ἀπαρραπροσοκῆτως P. 191
 ταύτην κρατήσουσιν καὶ αἰχμαλωτίσωσιν. πλὴν καὶ κήρυκας
 ἐξαπέστειλε πανταχόθεν ὁ δεσπότης τῶν Τούρκων, καὶ διε-
 20 λάλησαν οὕτως, καὶ εἶπον ἐνόρκως ὅτι τῆς πόλεως τε τὸν
 πλοῦτον καὶ τὸν λαὸν ἅπαντα ὁ ἀμνηρᾶς εἰς διακομὴν παρα-
 δίδῃ καὶ κοῦρσοι τοῖς Μουσουλμάνοις, καὶ φθάσετε εἰς τὸ κέρ-
 δος. ταῦτα μὲν εἶπε, μετὰ τεχνάσματος δὲ τοιοῦτου ὅπως νὰ
 συναχθῶσι τὰ στρατεύματα πάντα τῶν Μουσουλμάνων, ὁποῖον

7. κάψωσι? σκάψωσι? 17. γενόμενοι?

violentas invasiones ignorantes, licet ex illis nulla consequeretur uti-
 litas, in stuporem acti prae metu occiderent. alii terram post aggerem
 suffodientes in profundum ingens sese immerserant, ut subterra-
 neo gressu infra aggerem invisī nocte, Romanis sursum confligentibus,
 ad muros ingentis castrī urbis pervenirent, illudque clanculum
 effoderent et pro more obsidentium stipitibus suffulcirent, tum faci-
 bus illatis incenderent, ut apparatu ligneo castrum sustinente combusto
 subito civitatis muri corruerent, sicque illico audacterque Turcarum
 exercitus in Grascos irruerent, et ex ruina illa fugatis hostibus urbe
 potirentur. alii conductus, qui antiquo aevo in civitatis cisternas aquam
 deferebant, seduli conquirebant, ut per eos, si sors se obtulisset, clam
 noctu urbem ingressi, inexpectati cives adorirentur et servitute op-
 primerent. misit praeterea ad omnes Turcarum princeps praeconeum,
 qui ita voce declararet et iureiurando firmaret, "urbis divitias omnes
 et universum populum ameras praedam rapinamque Musulmanis con-
 cedit: ad pulchram itaque praedam alacres accedite." et haec qui-

καὶ ἐγένετο τότε. ὡς γὰρ ἔξεχύθη ἡ φήμη εἰς τὰ ἔθνη τῶν Μουσουλμάνων πῶς ἐπαραδόθην ἡ πόλις εἰς διαγουμῶν καὶ Βαίχμουλωσίαν, σχεδὸν ἐκ πάσης γῆς καὶ γενεῆς Μουσουλμάνων ἔφθασαν πρὸς τὸ κέρδος μὴ μόνον οἱ ἐπιστήμονες εἰς τὰ κούρη καὶ τοὺς πολέμους, ἀλλὰ καὶ οἱ ἀνεπιστήμονες καὶ 5 σαρλίδες, τουτέστι πραγματευταί, καταλλάτται, μυροποὶ καὶ τζωγκάροι, ἀλλὰ καὶ Τουρκῶν πολλοὶ καλογέροι. ὑπ' αἰτίας τοιαύτης ἐσυνήχθησαν πάντες, οἱ μὲν στρατιῶται διὰ τὸ κούρησος, οἱ δὲ σαρλίδες ἵνα ἀγοράσουν τὰ κουρσιμαῖα ἤγουν τοὺς αἰχμαλώτους, καὶ οἱ μὲν τὰς γυναῖκας, ἄλλοι τοὺς ἄνδρας, 10 ἄλλοι τὰ βρέφη καὶ ἄλλοι τὰ ζῶα καὶ ἄλλοι τὰ πράγματα, οἱ δὲ Τουρκοκαλογέροι τὰς καλογραιῖας ἡμῶν κέρδος καὶ κούρησος εὐεργεσίαν νὰ ἔχουν παρὰ τοῦ δεσπότου τῶν Τούρκων. διὰ γοῦν τὴν προσδοκίαν ταύτην ἐσυνάχθησαν ἐκ πάσης τῆς γῆς Μουσουλμάνων ἀναρίθμητα πλήθη, ὥστε ἑκατεθάνυμαζον 15 πάντες οἱ θεωροῦντες τὴν πλησμονὴν τοῦ φωσάτου. τότε δὲ καὶ σαγίττας συνῆξαν τοσοῦτον ἀναρίθμητον πλήθος ὥστε ἄπιστοῦμεν τὸ πρῶτον τὴν φήμην τοῦ λόγου ἕως τοῦ πολέμου τὴν ὄραν. ἡ δὲ συναγωγὴ τούτων ἐγένετο οὕτως· πᾶσα οἰκία παντὸς ἀνθρώπου τοῦ εὐρισκομένου εἰς τὴν δεσποτείαν 20 τῶν Τούρκων ἀνατολῆς καὶ δύσεως πάσης δέδωκε τούτων ἑκάστη ἀπὸ δέκα ἕως εἴκοσι σαγίττας τῶν τόξων. ἀλλὰ καὶ πλείονας τούτων ἐτόξευσαν τοῦ πολέμου τὴν ὄραν, ὅποιαι τὸ

dem ille eo consilio, ut simul omnes Musulmanorum exercitus, quod et factum est, concurrerent. namque ut nuncius ille ad Musulmanorum nationes allatus est, reginam urbium in praedam esse datam et servitutem, fere ex universa terra et Musulmanorum nationibus ad lucrum propositum advolarunt, non tantum bellandi praedandique gnari, sed et inexperti aliusque generis ac artificii homines, veluti mercatores, numularii, unguentarii, calceolarii, sed ex Turcis etiam qui se solitariae vitae astrinxerant. ob similem omnes causam accurrerunt, milites praedandi causa, alii ut praedam servituti addictam, alii mulieres, alii viros, alii pueros, alii animalia, alii suppellectilem redimerent; solitarii moniales nostras praedam rapinamque sibi concedi a Turcarum principe impetrarent. hac expectatione ex universo terrarum orbe innumera prope Musulmanorum multitudo collecta est, ut quicumque copias affluentes intueretur, obstupesceret. tum et sagittarum abundantia tanta cumulata est, ut prope incredibilis de ea rumor nobis videretur, donec tempore belli id experti credidimus. hoc vero modo ea abundantia procurata est. singulae domus cuiuscunque hominis, qui sub potestate et ditione Turcarum erant, sive is in Oriente sive Occidente habitaret, sagittas arcuum non minus decem ad viginti

- ἀρματοφυλάκιον εἶχε τοῦ Τούρκου καὶ τὰ ταρχάσια τοῦ φου-
 σάτου. εἶχε καὶ μετ' αὐτοῦ τότε σιδηροδραμαμένους τοὺς
 ἀποκρισιαρίους τοῦ βασιλέως, ὁποίους αὐτὸς ἤτησατο μᾶλλον
 ἵνα πέμψη περὶ εἰρήνης τε καὶ ἀγάπης. αὐτὸς δὲ ὡς βάρ-
 5 βαρος ὤμῳ καὶ ὑπάνθρωπος σίδηρα καὶ φυλακὰς αὐτοὺς κα-
 τεδίκασε, καὶ τοὺς ἀναιτίους ὡς ὑπαιτίους ἠπέλειε εἰς θάνα-
 τον, προβαλλόμενος δὲ τάχα καὶ αἰτίαν, ἀλλὰ ψυχράν· ἔλεγε
 γὰρ διότι μὲ οἱ Ῥωμαῖοι ἀναισχύντως συνέτευχον, διὰ τοῦτο
 αὐτοὺς εἰς φυλακὴν κατεδίκασα. ἀλλὰ καὶ τότε τις τῶν
 10 Μουσουλμάνων ὑψηλὸς τε καὶ μέγας καὶ φοβερὸς παρ' ἐκεί-
 νοις, ὡς ὅτι ἐκ σειρᾶς τε καὶ γένους τοῦ Μουχουμέτ κατῆ- P. 192
 γετο. τοῦτον καὶ ὡς πατριάρχην αὐτὸν ἐτιμοῦσαν, καὶ ὡς
 προσφῆτην αὐτὸν προσκύνουν, καὶ ἐσέβοντό τοῦτον ὡς αὐτὸν
 τὸν Μωάμεθ. τοσοῦτον καὶ τοιοῦτος μέγιστος ἦν ἐκεῖνος ὅτι
 15 τὴν θυματέρα τοῦ ἀμηρᾶ καὶ δεσπότου τῶν Μουσουλμάνων
 παρθένον οὖσαν ἤρκαξε παρὰ γνώμην ἐκείνου καὶ ἐφθειρε καὶ
 ἐκράτησε, καὶ ἔσχεν ἐκείνην ἐν τῷ κοιτῶνι καὶ τῷ κλινιδίῳ ἐκεί-
 νου, καὶ οὐδείς ἐτόλμησεν αὐτὸν σκῶψαι ἤτοι εἰπεῖν πρὸς ἐκεῖνον.
 ἀλλὰ καὶ μᾶλλον ὁ ἀμηρᾶς καὶ ἀδελφὸς ὁ τῆς κόρης εἶπεν
 20 ἠγίασε ταύτην ἡ συνουσία τοῦ πατριάρχου τοῦ συγγενοῦς τοῦ
 Μωάμεθ, καὶ τὸ γεννηθὲν ἐξ ἐκείνης ἅγιον ἔστω ὡς ἐξ αἵμα-
 τος τοῦ Μωάμεθ κατὰ τὸν νόμον καὶ ἁγιασμόν τοῦ Ῥασούλβ

etiam praebuit; et plures etiam his, cum proelium iniretur, volarunt, quas Turcarum armamentarium et exercitus phatetrae continebant. convehebat una secum eo tempore imperatoris oratores ferro miseris modis compeditos, quos ipse pro ineunda pace ac foedere postulaverat. sed tum veluti barbarus immitis atque inamisericors vinculis ferreis astrictos in custodiam dederat, innociosque tanquam noxios condemnaverat, quibus etiam mortem mimitabatur, causatus insulse admodum; aiebat siquidem "Graeci me impudenter atque irreverenter allocuti sunt, proptereaque eos in carcerem et vincula conieci." tum porro quidam ex Musulmanis procero grandique corpore, et apud illos terribilis, quod de progenie et de prosapia Mahometis esset. hunc illi veluti patriarcham colebant et veluti prophetam venerabantur, aequalemque illi cultum ac Mahometo praestabant. hic tanta apud eos auctoritate pollebat, ut amerae Turcarum principis filiam virginem praeter illius sententiam raptam devirginaverit secumque retinuerit, et licet cum ea in cubiculo lectuloque consuesceret, nemo eum vel reprehendere vel aliquid enntiare ausus fuerit. immo potius ameras et puellae frater dixerunt "concubitus patriarchae Mahomethi consanguinei eam sanctificavit, et quod nascetur ex ea sanctum erit, quippe ex sanguine Mahomethi, secundum legem sanctificatio-

Μαχουμέτη.” αὐτὸς δὲ ὁ μέγιστος καὶ πολὺς παρ’ ἐκείνοις ὁ εὐγενὴς πατριάρχης, ὃν εἶχον προορατικὸν καὶ προφήτην, τοῦνομα Μηρσαϊτης τῇ Περσικῇ διαλέκτῳ, ἀπέστειλεν ἀποκρισαρίους ἀπὸ τῆς Προύσης ἧς ἑκατοίκει πρὸς τὸν δεσπότην τῶν Τούρκων, καὶ εἶπεν “ὄρα μήπω συνάψης πόλεμον μετὰ 5 τῶν Ῥωμαίων καὶ τὸν στρατὸν ἀπολέσης καὶ τὰ γένη τῶν Μουσουλμάνων, ἕως ὅτε ἐγὼ νὰ φθάσω καὶ δηλώσω τὴν ὄραν τῆς συμπλοκῆς τοῦ πολέμου, ὡς ὁ μέγας ἡμῖν διδάσκει Ῥασούλ ὁ προφήτης. καὶ γινώσκω δὲ τοῦτο ὡς προορατικὸς καὶ προ-
 C φήτης.” ταῦτα δὲ ἀκούσας τῶν Τούρκων ὁ δεσπότης ἔπρα- 10 ξεν ὡς ὠρίσθη, καὶ ἀνέμενε τὸν ψευδοπροφήτην. καὶ μεθ’ ἡμέρας ὀλίγας ἐφθασεν. ἦλθεν ὁ Μηρσαϊτης καὶ πατριάρχης τῶν Τούρκων μετὰ πεντακοσίους Τουρκοκαλογέρους, ἐπὶ ἡμίονου καθήμενος, καὶ τῷ σχήματι σοβαρώτατος καὶ τὸ μεγαλεῖον δεινότατος. τὰ δὲ πλήθη τῶν Μουσουλμάνων εἰς ὑπα- 15 παντὴν ἐξέδραμον τὴν ἐκείνου, καὶ ὡς ἄγγελον ἐξ οὐρανοῦ καταβάντα τὰ μωροθαύμαστα γένη τῶν Τούρκων ὑπέδξαντο τοῦτον, καὶ μὴ μόνον τοὺς πόδας ἐκείνου ἠσπάζοντο καὶ τὰς χεῖρας, ἀλλὰ καὶ τοῦ ἡμίονου τοὺς χαλινούς καὶ τοὺς πόδας οὗ ἐποχεῖτο. ὁμοίως καὶ ὁ δεσπότης τῶν Τούρκων δουλο- 20
 D πρεπῶς ὑπέδξατο τοῦτον. αὐτὸς δὲ σοβαρὸς καὶ μεγαλοῦπέρ- οχος ἐωρᾶτο τοῖς πᾶσιν. πλὴν δὲ ἐπηρμένος καὶ γεγυρισ-

nemque Rasulis Mahometi.” hic itaque maximus et maxima apud eos auctoritate praeditus nobilis patriarcha, quem illi rerum futurarum prospectorem et praecentorem reputabant, Mersaita dialecto Persica unucupatus, misit Prusa, in qua sibi domicilium elegerat, ad Turcarum principem legatos, qui dicerent “cave ne cum Romanis pugnam ineas, et exercitum gentemque perdas Musulmanorum, donec ipse advenero indicaveroque tempestatem conflictus, ut magnus nos docet Rasulus propheta: hoc vero cognosco, quippe qui divina mente res prospiciam et praedicam.” haec audiens Turcarum princeps iusibus obedivit, et pseudopphetam expectabat, qui non multos post dies advenit. accessit Mersaita et patriarcha Turcarum cum quingentis Turcis solitarium institutum professis, mulae assidens, figura insolentissimus, fastu vehementissimus. Musulmanorum copiae illi obviae factae sunt, et tanquam angelum de caelo nationes illae Turcarum, quibus res ineptissimae stultissimaeque admirationem movent, prae excipiunt, neque manus illius pedesque tantummodo deosculantur, sed et mulae qua vehebatur frena et pedes. eadem ratione et Turcarum princeps serviliter eum excipit. ille gravis aliosque maximo intervallo supereminens omnes, necnon superbia tumens, et magnifice sese iactans atque ostentans, veluti procerus et magnus et de prosapia

μένος ὡς ὑψηλὸς τε καὶ μέγας καὶ ὡς ἀπόγονος τοῦ Μωά-
 μεθ ἑκατεδέξατο μόλις, καὶ ἐφθέγγετο ταῦτα. “γινώσκειτε
 Μουσουλμάνοι, καὶ σὺ αὐτὸς ὁ πάντων τούτων δεσπότης.
 ἐγὼ μὲν ἀπεστάλην παρὰ τοῦ μεγάλου προφήτου Ῥασούλ
 5 Μιχουμέτη, ἵνα ὑμῖν εἶπω τοῦ πολέμου τὴν ὥραν, ὡς προο-
 ραικῶς καὶ προφήτης, ὅπως δουλώσωμεν τοὺς Ῥωμαίους καὶ
 αἰχμάλωτίσωμεν καὶ τὴν πόλιν. ἐτοιμάζεσθε δὲ πρὸς τοῦτο
 ἕως ὅτου νὰ φθάσῃ ἡ ὥρα, ὅποιαν ἐγὼ γινώσκω.” καὶ ταῦ-
 10 τὰ εἰπόντος ἀπέβη τοῦ ἡμιόνου οὐ ἐποχεῖτο, καὶ εἰσῆλθεν εἰς
 τὴν τένταν τὴν ἰσταμένην ἀπὸ κεντούκλου, καὶ ἤρξατο ἀνα- P. 193
 γινώσκειν τὰς βίβλους τοῦ Μωάμεθ καὶ τὰ Ῥάμπλια πράτ-
 τειν. μετὰ ὑποκρίσεως δὲ ταῦτα ἐποίει, ὡς ἵνα ἀπατῶνται
 οἱ Τοῦρκοι καὶ προσκυνῶν καὶ δοξάζουν ὡς προφήτην ἐκεῖ-
 15 νον, καθὰ καὶ ὁ δεσπότης τῶν Τούρκων καὶ πάντες οἱ Μου-
 σουλμάνοι ἀληθῆ καὶ βέβαια κρατοῦσιν πάντα τὰ λαληθέντα
 ἐκ τούτου, καὶ πάντες τὴν κέλευσιν ἔμενον τὴν ἐκείνου, ἵνα
 προστάξῃ τοῦ πολέμου τὴν ὥραν καὶ δράμωσι πάντες καὶ κρα-
 τήσωσι τὴν πόλιν καὶ τοὺς Ῥωμαίους αἰχμάλωτίσωσι πάν-
 20 τας. ταύτη δὴ ἡ κενὴ καὶ ματαιὰ ἐλπὶς μέγα θράσος καὶ
 τὸλμην καὶ εὐφροσύνην τοῖς Τούρκοις ἐπέπλησε τότε, καὶ B
 ἀπὸ τούτου ἔχαιρον καὶ ἐσπατάλουν. ἀλλὰ καὶ καθ’ ἡμέ-
 ραν καὶ νύκτα τὰς παλάμας ἐκρότουν, καὶ τοῦ Μηρσαϊτη
 τὴν φωνὴν ἀνέμενον ὡς ἀγγέλου ἀληθεστάτου, ὡς ἵνα αἰχμα-

Mahometi, vix tandem sermonem in se assumpsit, dixitque “scitote
 Musulmani, et tu qui omnibus praees, me a magno propheta Rasule
 Mahometo missum fuisse ad conflictus tempus, tanquam qui futura
 praenosco et vates sum, praenuntiandum, ut Graecos in servitutem,
 urbem in captivitatem dedamus. accingite ergo vos et praeparate,
 dum quod ipse novi tempus advenerit.” his dictis mula qua vehebatur
 descendit, et in tentorium introit ex centumculis confectum, coepit-
 que libros Mohameti percurrere et Ramplia conficere, sed cum simu-
 latione, ut Turcae decepti ipsum tanquam prophetam venerarentur
 et adorarent; quemadmodum Turcarum princeps et reliqui Musul-
 mani vera firmaque credebant quae ille edixerat, iussaque illius expe-
 ctabant, ut tempus pugnae praeciperet; tum enim fore ut ipsi con-
 volantes urbe potirentur, Graecosque omnes in captivitatem abducerent.
 haec vana spes ac futilis magnam Turcis eo tempore vim et audaciam
 necnon laetitiam abunde conciliavit, et ex eo tempore gaudio gestie-
 bant et deliciose vitam agebant, imo die noctuque palmas percutie-
 bant, vocemque Mersaitae expectabant tanquam veracissimi angeli ad
 Graecos captivandos. singulis quoque diebus ac noctibus, imo horis
 linguam adversus nos veluti utriusque praeacutum ensem agitabant,

λωτίσουσι τοὺς Ῥωμαίους. ἀλλὰ καὶ καθ' ἡμέραν καὶ νύκτα καὶ ὄραν τὴν γλωσσαν αὐτῶν καθ' ἡμῶν ὡς διάτομον ξίφος ἠκόνιζαν, καὶ φωνὰς ἀγρίους καὶ ἀνημέρους ἔλεγον ἀναιδῶς καὶ ὑβριστικῶς. μὴ μόνον κατὰ πατριαρχῶν τε καὶ βασιλέως αἰσχροτάτας φωνὰς ἀνέπεμπον, ἀλλὰ καὶ κατὰ τῆς πίστεως 5 ἡμῶν τολμηρῶς ὀνειδιζόντες καὶ ἀναιδῶς βλασφημοῦντες ἔλεγον "ποῦ ὁ θεὸς σας, ὃ σκοτεινοὶ Ῥωμαῖοι; ποῦ ὁ Χριστὸς σας; ποῦ εἶναι οἱ ἅγιοί σας νὰ σὺς βοηθήσουν; αὔριον τὴν πόλιν ἐπέρονομεν, καὶ ἐσῶς αἰχμαλώτους καὶ σκλάβους ἔχομεν, καὶ τὰς γυναῖκάς σας καὶ τὰ παιδιὰ σας ἐμπροσθεν ἡμῶν 10 ἀτιμάσωμεν, καὶ τὰς καλογραίας σας μὲ τοὺς Τουρκοκαλογέροντας νὰ πυντρέψωμεν. μὰ τὴν πίστιν μας ἀλήθεια ὁ προφήτης μας ἔτζη λέγει." ταῦτα δὲ ὡς βέβαια καὶ ὁμολογούμενα οἱ ἀσεβεῖς εἶχασιν, καὶ διὰ τοῦτο τὸν θεὸν ἡμῶν ὀνειδιζόντες ἀσεβῶς ταῦτα. ὡς δὲ ἔφθασεν ἡ τελεία ἡμέρα τοῦ 15 πολέμου τῶν Τούρκων, ὅποιαν παρ' ἐκείνοις ὁ μέγας προσέσπισε Μηροσιτῆς ὁ προφήτης ἐκείνων, εἶπε πρὸς τὸν στρατάρχη καὶ δεσπότην τῶν Μουσουλμάνων "μὴ βράδυνε ἐπὶ πλέον, ἀλλὰ ταχέως τὰς τάξεις τάξον καθοπλισθῆναι, καὶ πᾶν μηχανικώτατον καὶ πολεμικώτατον ἔργον ἔχοντες ἔξ ἐτοίμου, 20 καὶ σὺν τούτοις γενέσθω τῆς πόλεως τε πλησίον ὅσον τόξου βολὴν εἰς τὸ κάστρον. καὶ σύνθημα" εἶπε "προστάσω τοῖν ὄνδε. ὅταν ἐφ' ἵππου ὑψηλοῦ με καθήμενον θεωρήσητε καὶ ἐν δεξιᾷ τῆ χειρὶ μου σπάθην γεγυμνωμένην θεάσητε καὶ τρεῖς

4. πατριάρχου? 12. ἀληθῆ ἃ?

voce efferas atque inhumanas impudenter iniurioseque emittentes; non tantum patriarcham et imperatorem, sed fidem etiam nostram audacter impropertantes et inverecunde blasphemantes. "ubi est deus vester? o tenebrosi Romani! ubi Christus vester? ubi sunt sancti vestri, qui vobis opem tulerunt? cras urbe potiemur, et vos servos captivosque abducemus; uxoribus vestris et filiis vestris, vobis inspectantibus, vim inferemus: vestras moniales cum Turcarum monachis desponsabimus. per fidem nostram vere haec propheta noster praedicat." haec autem tanquam firma certaue impii tenebant, ideoque iurgia illa impia in deum nostrum effundebant. cum tandem postrema belli Turcici dies advenit, quam illis magnus praevaricinator fuerat Mersaita Turcarum vates, dixit copiarum ductori Musulmanorumque principi, "ne diu moras traherent, sed quantocyus iuberet ordinibus, ut se arment et machinas omnes et ad bellum necessaria instruant, ut prompta sint: postea prope urbem ad teli iactum confertur. signum esto, quod iubeo. cum me super equum altum se-

τῆς φωνῆς μου ἀκούσητε, μετὰ βοῆς καὶ κραυγῆς καὶ ὀρυκτοῦ καὶ κρότων καὶ ὀργάνων κατὰ τῶν Ῥωμαίων εἰσβάετε, καὶ αὐτομάτως πεσοῦνται τὰ τείχη τῆς πόλεως, καὶ ἀκωλύτως γενέσθαι ἐντὸς καὶ ταύτην αἰχμαλωτίσατε.” καὶ ταύτας μὲν τὰς 5
 5 ληρολογίας ὁ Μηροσαΐτης ὡς βεβαίως ὁμολογῶν τοῖς Μουσουλμάνοις δημηγορῶν ἔλεγεν, ὡς ἔχων τὰς προφητείας ἐκ τοῦ Μωάμεθ καὶ Ῥασούλ Μαχουμέτη τὰς βίβλους. καὶ αὐτὸς P. 194
 μὲν εἶπε ταῦτα, ὁ δὲ στρατάρχης καὶ δεσπότης τῶν Τοῦρκων τὸ κελευσθὲν ἐκκληρώσας καὶ προστάξας τὰς τάξεις ἀπάντας
 10 καθοπλισθῆναι, καὶ πᾶσαν τὴν παρασκευὴν τοῦ πολέμου φέροντες ἀνὰ χεῖρας, εὐθύς τὰ πλήθη τῶν Μουσουλμάνων καὶ τὰ στρατεύματα πάντα τὸ προσταχθὲν ἐκκληροῦσι, καὶ μὲ ὄπλα παντοῖα καὶ παρασκευὰς τὰς μεγίστας καὶ τὰ μηχανικώτατα ἔργα ἐσπάραξαν κατὰ τάξιν. καὶ οἱ μὲν σκάλας ἔφερον,
 15 καὶ σκάλας παντοίας, μικρὰς καὶ μεγάλας, ἄλλοι δὲ τζόκους, καὶ ἕτεροι συστάς, καὶ ἄλλοι πῦρ μετὰ μαζαλάδων, ἕτεροι δὲ σκλώπους, ἄλλοι δὲ σιδηρᾶ μάχιμα ὄπλα δρεπανηφόρα μετὰ κονταρίων μακρῶν τὰ ἐπονομαζόμενα φάλκας, ἕτεροι δὲ σκου- B
 τάρια στερεὰ καὶ μεγάλα, καὶ τὰ πάντα μετὰ σιδηρῶν, καὶ
 20 πλοκοτὰς δὲ ἄλλοι, καὶ παβέτζια ἄλλοι, ἄλλοι δὲ ἀγγύρας σιδηρέας, καὶ ἄλλο πολεμικὸν ἔργον ἔφερον ἀνὰ χεῖρας. καὶ κατάφρακτοι πάντες μετὰ ἰσχυρᾶς καὶ σιδηρᾶς πανοπλίας καὶ περικεφαλαίας μεγίστας. καὶ τοσοῦτον ὑπῆρχε τῆς στρατιᾶς ἐκείνης τὸ πλῆθος ὅτι ἀπὸ τὸ ἐν ἄκρον τῆς πόλεως τῆς Χρυ-

dere et in dextera mea nudum ensem conspicietis, terque vocem meam cum clamore et strepitu et impetu et applausibus et organis audieritis, in Graecos impetum facite; et ultro urbis moenia corrudent, et vos nullo obstante ingressi praedam agite.” et has quidem nugas Mersaita tanquam certas ac stabiles Musulmanis pro concione garriebat, quippe qui Mahomethi vaticinia et Rasulis Mahomethi libros possideret. et haec ille; at copiarum ductor princeps Musulmanorum imperio audiens ordinibus omnibus praecipit, ut sese arment et apparatus omnem bellicum manibus tractent. subito copiae Musulmanorum et universi exercitus iussa exequuntur, et armorum omne genus et apparatus copiosissimos et machinas ordine disponunt: alii scalas ferebant, scalas varias, magnas parvas, alii stipites, alii trabes, alii ignem cum mazaladis, alii sclopetos, alii armamenta ferrea ingentia, omnia ferro circumsepta, alii plocotas, alii pavetia, alii ferreos uncos et omne bellicum instrumentum, armatura undique muniti valida et ferrea et ingentibus galeis. militum numerus in tantum creverat, ut ab uno extremo portae Chrysiæ ad aliud Xyloportae

σίας ἄχρη καὶ τὸ ἕτερον τὸ ἄχρον τῆς Ξυλοπόρτης ἐκράτει. οἱ δὲ στρατηγοὶ τοῦ φωσαίου τὰς συντάξεις τῶν Τούρκων ἔστησαν κατὰ τάξιν πλησίον τοῦ κάστρου, ὡς ἐθέσπισεν ὁ ψευδοπροφήτης. τοὺς δὲ τοξότας ἐκείνους τοὺς ἀναριθμήτους τῶν Τούρκων ἐκέλευσαν πάντας ἁμοῦ τοξεύειν ἐπάνω τοῦ κάστρου καὶ τῶν 5 προμαχιονίων, ὡς ἵνα λαβώσουν καὶ φονεύσουν τινὰς τῶν Ῥωμαίων, καὶ φοβηθῶσιν οἱ ἄλλοι καὶ φύγωσιν ἐκ τοῦ τείχους, καὶ ἀπὸ τούτου ἄδειαν εὔρουν καὶ ἀναβῶσιν οἱ Μουσουλμάνοι ἐπάνω ἀνεμποδίστως, καὶ κρατήσωσι τὴν πόλιν. ὁ δὲ λαὸς τῶν Ῥωμαίων ὁρῶν τὰ πολεμικὰ καὶ μάχιμα ἔργα 10 τῶν Τούρκων, καὶ τὴν πλησμονὴν τοῦ φωσαίου γενεῶν τῶν ἀπείρων, καὶ τὴν ὁρμὴν τῶν Ταρτάρων καὶ τῶν Μουσουλμάνων τὴν τόλμην, καὶ τὰ πρὸ ὀλίγου πραχθέντα, ὅτι ἐντὸς εἰς τὰς σούδας ἀπέκτειναν οἱ Τοῦρκοι Ῥωμαίους καὶ ἄλλους ἐμ-
D προσθεν εἰς τὰς πόρτας, ἐδειλίασαν μέγα, καὶ σχεδὸν πρὸς 15 φυγὴν οἱ πλείονες ἐθέωρουν. ὃ ὄρας τῆς πικροτάτης ἐκείνης, ὃ λύπης τῆς ἀφορήτου, ὃ ἀπελπισίας μεγίστης. τίς οὐκ ἔφριξε τὴν ἡμέραν ἐκείνην; τίς οὐκ ἐτρόμαξε τὴν ὄραν ταύτην ὁρῶν τοὺς Ῥωμαίους εἰς τσαύτην δειλίαν καὶ τοὺς Μουσουλμάνους εἰς θάρσος τσοῦτον; καὶ τίς τῶν ἀκαταπλήκτων 20 τότε οὐ κατεπλήγη καὶ τῶν ἀνδρείων οὐκ ἐφοβήθη, οὐχὶ τὸν θάνατον, οὐχὶ τὸν θάνατον λέγω, φυσικὸς γὰρ ὑπάρχει, ἀλλὰ τῆς μεγαλοπόλεως ταύτης τὴν ἄλωσιν καὶ τὴν αἰχμαλωσίαν τοῦ γένους, τῶν γυναικῶν τὰς ἀτιμίας, τῶν σωφρόνων τὰς αἰσ-

24. εἰς ante ἀτιμίας vulgo om

omnia occuparet. bello praefecti Turcarum phalanges ordi-
nate prope castrum, ut pseudopropheta vaticinatus fuerat, disposuerunt. sagittarios illos innumerabiles praeceperunt omnes simul sagittas eiaculari supra castrum et propugnacula, ut vulneratis occisisque nonnullis Graecorum, alii prae metu in fugam se verterent et moenia destituerent. hinc facultas illis fuerit ascendendi nullo impediante urbemque capiendi. Graecorum interim multitudo prospectans bellica Turcarum facinora et apparatus, necnon ex innumeris nationibus exercitus abundantiam, Tartarorum impetum et Musulmanorum audaciam, et quae paulo ante ausi fuerant, cum inter urbis fossas Graecos occidissent et ante portas alios, magno timore arrepti, potiori ex parte fugam praemeditabantur. o tempestatem illam amarissimam! o moerorem intolerabilem! o maximam desperationem! quis die illo non horruit? quis non tremuit ea hora, videns Graecos tanto timore concussos, Musulmanos tanta confidentia praemunitos? et quis, licet imperterritus, non expavit? quis, licet generosus, non exhorruit? non

χρουργίας, τὴν περιτομὴν τῶν βρεφῶν, τῶν ναῶν τὴν ἀπώ-
 λειαν, τῶν ἁγίων εἰκόνων τοὺς ἐμπαιγμούς, τοῦ μεγίστου Θεοῦ
 τὴν σοφίαν ὑμνητήριον τοῦ Μωάμεθ καὶ κατοικητήριον τῶν
 δαιμόνων καὶ μασηθῶν ἀποκαταστήσαι τοῦ Ῥασούλ καὶ
 5 Μωάμεθ. τὸ δὲ χεῖρον καὶ βλαβερόν καὶ μυριοπλάσιον τοῦ
 κακίστου θανάτου κακίστον τῇ μεταθέσει καὶ ἀπωλείᾳ τῆς P. 195
 εὐσεβοῦς πίστεως τῶν Χριστιανῶν πρὸς τῶν Μουσουλμάνων
 τὸ σέβας καὶ τὴν περιτομὴν τοῦ Μωάμεθ. ὃ θρήνου μεγί-
 στου ἄξιος ἢ ὦρα ἐκείνη, ὃ τρικυμίας ἀκατασχετόν. τίς ἡμῶν
 10 τὰς οἰμωγὰς οὐ συνεπένθησε τότε; τίς ἀκοῆ φέρει τὸ ἄκου-
 σμα, ποῖα ὄψις τὸ θέαμα; καὶ γὰρ εἰς τὰς τοσαύτας καὶ
 τηλικαύτας ἀνάγκας οὐδένα βοηθοῦντα ἢ διογείραι ἢ παρο-
 τρῦναι ἡμεῖς εἶχομεν, ἐπεὶ ὁ μὲν εἰς βασιλεὺς κατατρονχόμε-
 νος ὑπῆρχεν ἐκ νόσου καὶ γήρως, καὶ ἠδύνατο ὀπλισθῆναι
 15 ἢ ἀναβῆναι ἐφ' ἵππου, ἀλλὰ ἐντὸς τοῦ παλατίου εὐρίσκετο
 καὶ τὸ κατὰ δύναμιν ἔπραττεν. ὁ δ' ἄλλος ἀνέβη ἐφ' ἵππου
 καθωπλισμένος ὡς ἔδει, καὶ τὴν πύλην ἐξῆλθε Ῥωμανοῦ τοῦ B
 ἁγίου, καὶ ἔστη ἐκεῖσε πλησίον τῆς πόρτης. ὡς δὲ ἐφθασεν
 ἢ ὦρα ὅποια ἦν ὁ ἄθεος ἀνέμενε Μηροσκίτης, ἤρουν ἢ μία
 20 ἐκάλεσθαι ἐκ τὸ μέσον ἡμέρας, ἀνέβην ἐφ' ἵππου ὑψηλοῦ καὶ
 μεγάλου, καὶ οἱ περὶ ἐκείνον πεντακόσιοι ἄνδρες τοὺς ἔφερον
 Τουρκοκαλογέρας, ὡς ἵνα ἔχωσιν οὗτοι κέρδος καὶ κούρσος

14. καὶ alterum] καὶ οὐκ?

mortem, inquam, quae naturalis est, sed magnae huiusce urbis excidium,
 generis servitatem, mulierum dehonesta, castarum violationes, pue-
 rorum circumcissionem, templorum ruinam, sanctarum imaginum irrisio-
 nes, maximi dei sapientiam ad Mahometi laudem, daemonum sedem
 et profanum Rasulis et Mahometi cultum destinatum; quod vero peius
 et magis noxium, et pessima morte infinitis propemodum modis exe-
 crabilius, pia Christianorum fidei ruinam atque immutationem in
 Musulmanorum religionem et Mahometi circumcissionem. o maxime
 illam horam deplorandam! o procellam ineluctabilem! quis eiulatibus
 nostris non illacrimavit? quae auris auditionem sufferre, quis oculus
 aspectum potuit? in tot enim et tantis infortuniis nullus adfuit, qui
 adiuveret aut excitaret aut cohortaretur, quandoquidem unus ex impe-
 ratoribus vi morbi oppressus et senectute confectus neque arma sumere
 neque equum ascendere poterat, sed intra palatium vitam agens pro viri-
 bus rem gerebat, alius armatus equo conscenso porta sancti Romani exiit
 propeque eam stetit. ubi accessit hora quam impius expectabat Mer-
 saita, quae erat una post meridiem, equum altum ingentemque ascen-
 dit; et cum eo quingenti quos secum adduxerat Turcarum monachi,

τὰς καλογραίας τῆς πόλεως, ἀνεβόησαν ὕμνον τῇ Περσικῇ
 διαλέκτῳ πρὸς τὸν Μωάμεθ καὶ εὐφημίας πρὸς Μηρσαϊ-
 την. καὶ τρεῖς ἐποίησαντο τοῦτο ἕως οὗτε αὐτὸς ἔλθῃ πρὸς
 τὴν μάχην. πλὴν καὶ σκοντάριον ἐβύσταζον ἔμπροσθεν του-
 τῶν μέγιστον παρὰ φύσιν, ὡς ἵνα θανατώσωσιν ἀπὸ τούτου 5
 C τὰ μοροθαύμιστα ἔθνη τῶν Μουσουλμάνων τὸν Μηρσαϊτην
 ἐκεῖνον. αὐτὸς δὲ ὅταν πλησίον ἦλθε πρὸς τὰς συντάξεις τῶν
 Μουσουλμάνων, ἀνεβόησε μέγα "Ρασούλ, Ρασούλ Μαχουμέτη."
 καὶ γυμνώσας τὸ ἔξω καὶ ὠθήσας τὸν ἵππον, καὶ κράζας
 πρὸς τὰς συντάξεις τὸ ἀλάχ ταγκρὺ Ρασούλ Μαχουμέτη, 10
 συνανεβόησαν ἅμα καὶ τῶν Μουσουλμάνων τὰ πλήθη, καὶ
 μετὰ ὀρμῆς καὶ κραυγῆς καὶ κρότων καὶ ὀργάνων καὶ μυρίων
 ἄλλων ἀλαλαγμάτων καὶ σαλπύγγων ἔφθασαν εἰς τὰ τεῖχη
 τοῦ κάστρου ἀπὸ τῆς Ξυλοπόρτης ἕως καὶ τῆς Χρυσίας, τὴν
 πύλιν λέγω καὶ μίαν ὄραν τῆς ἡμέρας ἐκείνης. καὶ πάντῃ 15
 πολεμικὰ ὄργανα ἔφερον ἀνὰ χεῖρας, καὶ ἠκοῦμβήσαν εἰς
 B τὰ τεῖχη, ἔθικαν σκάλας, ἀνέβαιναν εἰς τὸ κάστρον, ἐτρα-
 ποῦσαν τοὺς πύργους. καὶ οὐδεὶς εὐρέθη ὁ ἐμποδίσας ἐκεί-
 νους ἐκ ταῦ μέγιστον φόβου καὶ δειλίας ὁποίας ἔλαβον αἱ
 Ρωμαῖοι. τίς γὰρ οὐκ ἐτρόμαξε τὴν ὄραν ἐκείνην; τίς οὐκ 20
 ἔφριξε ταύτην τὴν θάλασσαν; τίς ἀκοῆ φέρει τὸ ἄκουσμα, ποία
 ὄψις τὸ θέαμα; καὶ γὰρ ἐκ μιᾶς κειροῦ ὄρη μυριάδας βε-
 λῶν, τουτέστι σαγίττας, ἐτόξευσαν ἐπάνω τῶν Ρωμαίων, καὶ

ut praedam rapinamque civitatis moniales sibi haberent, Mahomethi
 laudes ter Persica dialecto conclamarunt, necnon fatista Mersaitae
 precati sunt. et ter hoc, antequam ipse in pugnam procederet, pere-
 geroñt. et ante ipsum scutum maximum et praeter usum gestabant,
 ut inde Mersaitae nugarum admiratoribus Musulmanis maiorem admi-
 rationem cicerent. Ipse porro ad Musulmanorum ordines proxime ac-
 cedens voce magna clamavit "Rasul Rasul Mahomete." et nudato
 gladio equoque concito ad instructas phalanges intonuit "Alatancy
 Rasul Mahomete." simul cum eo Musulmanorum multitudo concla-
 mavit, et cum impetu et strepitu et plausibus et organis et sexcentis
 aliis clamoribus et tubarum sonitu ad muros urbis pervenere, a Xy-
 loporta ad Chrysiam una eademque illius diei hora, et tum bellica
 instrumenta manibus advecta moenibus apponere, scalas appingere,
 castrum ascensu pertentare, turres perforare; nec fuit qui eorum im-
 petum amoliretur, Graecis omnibus ingenti metu ac tremore oppres-
 sis. quis enim ea hora vacuus timore fuit? quis aspectu illo animo
 percussus non est? quae auris auditionem sustinuit, quis visionem
 oculus? momento namque temporis sagittarum myriades in Romanos
 adversos proiectae extra intraque muros urbis ceciderunt, crebrae

ἔπεσον εἰς τὰ τεῖχη τῆς πόλεως καὶ ἐντός, ὥστε καὶ τὸν αἰ-
 θέρα ἐκάλυψαν καὶ αὐτὸ τὸ φῶς τοῦ ἡλλου ἐσκέπασαν, καὶ
 ἡμᾶς πάντας φόβος ἐκράτησε καὶ δειλία ἐξέπληξε, καὶ μακρὸν
 ἀπεκρούβημεν. ἀλλ' οὐ μακρῶν, ἀλλ' ὅπισθεν τῶν προμαχι-
 5 κίων ἐστάθμευεν. ὡς δὲ οἱ Τούρκοι γυμνὸν τὸ κάστρον ἀπὸ P. 196.
 ἀνθρώπους ἰδάντες ὑπέλαβον ἀφυλάκτως εἶναι, καὶ μετὰ θρά-
 σους μεγίστου καθ' ἡμῶν εἰσβάλλουσι πάντας. καὶ οἱ μὲν
 μετὰ σκαλῶν ἀνέβαινον εἰς τὸ κάστρον, οἱ δὲ καὶ μὲ τὰς ἀγ-
 γύρας καὶ τὰς φάλακας ἐκείνας. ἄλλοι δὲ ἐτρυποῦσαν μὲ συ-
 10 στάς τοὺς πύργους, ἄλλοι ἐχαλοῦσαν μὲ τζόκους τὸ κά-
 στρον, ἄλλοι ἐκαψαν τὰς πόρτας τοῦ ἔξω κάστρου, καὶ πᾶν
 τολμηρὸν καὶ ἀνδρεῖον οἱ ἄσεβεῖς ἐποιοῦντο πρὸς κατάπληξιν
 τὴν ἡμετέραν. ταῦτα ὁρῶντες οἱ θυστυχεῖς καὶ ἀπελπισμένοι
 Ῥωμαῖοι εἰς ἑαυτοὺς ἐπανῆλθον, καὶ περιεργασθέντες πῶς
 15 πῶθεν, ἀλλαχόθεν χεῖραν οὐκ ἔχοντες βοήθειας οὔτε τινα πρὸς
 τὸ διεγείραι καὶ παροτρῦναι τὸν λαὸν πρὸς τῶν Τούρκων B
 τὴν μάχην τὴν φορικωτάτην ὄραν ἐκείνην. καὶ ἐξενεγκόντες
 οὗτοι ἑαυτοὺς διεγείρονται πρὸς ἀνδρείαν καὶ τόλμην. καὶ
 γὰρ οἱ δειλοὶ τὸ πρότερον καὶ φυγοὶ καὶ κατατρυπούμενοι
 20 ἄφνω τολμηροὶ ἐνρέθησαν καὶ γενναῖοι πολεμισταὶ καὶ ἀν-
 δρεῖοι καὶ περιφρονηταὶ τῶν πληγῶν καὶ δεινῶν λαβωμάτων
 καὶ τῶν παντοίων θανάτων. καὶ τῆς παναγίας τῆς βοήθειᾶς
 τῆς τόλμης ὁμοθύντες ὁμῶσι ξιφήρεις κατὰ τῶν ἄσεβων καὶ

17. φορικωτάτην vulgo

aileo ut aërem cooperirent, lumen solis obtenebrarent, nosque in me-
 tum adducerent, et animis dissolutis deterrere. interim e conspectu
 eorum paululum subducimur, non longo tempore, et post propugnationem
 contegimur. ut Turcae nudum castrum hominibus conspexere, suspicati
 esse custodibus destitutum, ingenti cum audacia irruentes, hi quidem
 cum scalis castrum ascendere, alii cum ancoris, quas falcas diximus, alii
 systis turres perforare, et omne audax ac generosum facinus impii illi ad
 terrorem incutiendum implere. haec infelices Romani intuiti et fortunis
 suis diffisi, in se reversi, comperto nullum sibi aliunde affore auxilium,
 neque qui populum tremenda illa hora ad pugnam Turcarum excita-
 ret et promoveret, e latebris se eduxerunt, ad robur et audaciam
 animantes. namque qui antea erant timidi, fugitivi, hostium invasio-
 nibus obnoxii, repente audaces et generosi et robusti bellatores, et
 plagarum et inhonestorum vulnerum et mortis omne genus contem-
 ptores facti sunt; et sanctissimae virginis ope audaces impios denu-
 datis ensibus saxisque invadunt. et veluti fumo examinibus dissipa-
 tis, unus post alium concitatur, et sexus omnis consurgit et aetas,

μὲ λίθους, καὶ ὡς καπνοῦ κινήσαντες σμήνος ἄλλος ἕπ' ἄλλῳ
 διεγείρεται, καὶ ἀνίσταται γένος ἅπαν καὶ ἡλικία πᾶσα, καὶ
 ἕκαστος μεθ' ὧν ἠδύνατο ὄπλων, ἕτεροι δὲ καὶ ἄνευ τῶν
 ὄπλων, ἄλλοι μετὰ ξιφῶν τε καὶ κονταρίων. ἕτεροι δὲ οὐδὲ
 ἐξ αὐτῶν εὐποροῦσαν, ἀλλὰ τὰς ταύλας ὀποῦ ἐτρούγαν καὶ τὰ 5
 τυμπάνια τῶν βοιτζίων ἔδησαν μὲ σχοινία, καὶ ἐβάσταζαν
 ἀντὶ σκουταρίων. τινὲς δὲ οὐδὲ μετ' αὐτῶν εἰς τὸν πόλεμον
 ἦλθον, ἀλλὰ μὲ λίθους καὶ μόνον ἐμάχοντο τολμηρῶς καὶ ἀν-
 δρείως, ὡς κατάφρακτοι μετὰ παντοίων τῶν ὄπλων. καὶ ἕτε-
 ρος ἕτερον καὶ ἄλλος ἄλλον, καὶ πρὸς ἀλλήλων ἀλλήλοις ἀν- 10
 δρείως καὶ θαρσαλέως ἠγωνίζοντο, καὶ ἐπαροτρύναντο πρὸς
 τὴν σφοδροτάτην μάχην ἐκείνην, λέγων "ναὶ ὦ φίλοι, ὦ ἀδελ-
 φοί, ὦ συμπατριῶται, ἀγωνισώμεθα σήμερον, σπουδάσωμεν,
 προκινδυνεύσωμεν ἑαυτοὺς ὑπὲρ ἑμαυτῶν καὶ γυναικῶν καὶ τέ-
 κνων καὶ ὑπὲρ ἐλευθερίας τοῦ γένους καὶ τῆς πατρίδος ἡμῶν καὶ 15
 D τῆς μεγαλοπόλεως ταύτης, καὶ τὸ μείζον, τῆς ἀληθοῦς πίστεως
 τῶν Χριστιανῶν. τί οὐκ ἐὰν μὴ νῦν ἀποθάνωμεν; οὐ τεθνη-
 ξόμεθα πλέον; ποιήσωμεν τὴν ἀνάγκην φιλοτιμίαν. δρούμεν
 πρὸς τὸν κίνδυνον τοῦ πολέμου ὡς οἱ μάρτυρες πρὸς τὸ στά-
 διον τῶν τυράννων." ταῦτα διαλεγομένων καὶ παροτρυνομένων 20
 πρὸς ἀλλήλους ἔσπευδον πάντες, καὶ ἠγωνίζοντο ὡς κεραικα-
 ληκοὶ καὶ βεβαπτισμένοι ἐξ οἴνου, καὶ ὡς ἐξ συνθήματος ἐκ
 τοῦ ἐπὸς ἄκρου τῆς πόλεως ἄχρι καὶ τοῦ ἑτέρου ἐν μιᾷ φωνῇ
 καὶ ὄρμῃ καὶ κραυγῇ κατὰ τῶν πολεμίων εἰσβάλλουσι, καὶ

1. κινήσαντος?

singuli cum armis quibus poterant, alii sine armis, alii cum ensibus
 et hastis. alii, quibus similia in prompta non erant, tabulis in qui-
 bus cibum sumebant, et doli tympanis funibus alligatis pro scutis
 utebantur. quidam sine his in bellum processere, et lapidibus sol-
 lummodo audacter ac viriliter, aequae ac si armatura varia essent mu-
 niti, cum hostibus certabant. sic unus cum alio et inter se singuli
 animose contendebant, et ad pugnam vehementissimam hortabantur.
 "agite o amici! o fratres! o cives! certemus hodie. vindicemus no-
 bis ipsis, uxoribus, filiis sanguinis patriae et magnae huiusce urbis,
 et quod magis est, verae Christianorum fidei libertatem. nosmet pro
 nobis ipsis in periculum adducamus. an si nunc mortem non obim-
 us, vita in posterum non deficiet? faciamus ut haec necessitas
 honoris studium videatur. curramus in belli discrimen, quemadmodum
 martyres ad tyrannorum stadia convolarunt." haec dicendo alius alium
 adhortari, contendere omnes, decertare, quemadmodum exaturati et
 vino madidi, et ex composito simul ab uno extremo civitatis ad alium

σφοδροτάτου συρραγέντος πολέμου καὶ καρτερωτάτης τῆς μά-
 χης ἐφ' ἱκανῆς τε τῆς ὄρας πολλοὶ ἐκ τῶν δύο μερῶν ἐλαβώ-
 θησαν καὶ ἀπέθανον. τὸ δὲ ἀκατάπληκτον τῶν ἀνδρικοτάτων
 καὶ γενναιοτάτων Ῥωμαίων δειλοὺς καὶ τρεπτοὺς τοὺς Μου- P. 197
 5 σουλμάνους ἀπέδειξεν. καὶ τοὺς μὲν ἀναβαίνοντας μετὰ τῆς
 φάλακας ἐπάνω τοῦ ἔξω κάστρου τὰς κεφαλὰς ἀπέτεμον τού-
 των καὶ πρὸς βασιλεῖα ἔφερον, τοὺς δὲ Μουσουλμάνους τοὺς
 ἄλλους τοὺς ἐτρυποῦσαν τὸ κάστρον καὶ τοὺς πύργους, ἀπέ-
 κτεινον ἐντὸς εἰς τὰς τρύπας. τὰ δὲ πλήθη τὰ ἄλλα τὰ γε-
 10 γυμνωμένα καὶ ἐπηρμένα τῶν Τούρκων ἐλάβωσαν ἐφόνευσαν
 ἐδίωξαν, καὶ τὰ πολεμικὰ καὶ μαχιμώτατα τούτων ἔργα ἐπή-
 ρασι. καὶ μὴ μόνον οἱ στρατιῶται καὶ οἱ ἐπιστήμονες τοῦ
 πολέμου εἰργάζοντο ταῦτα, ἀλλὰ καὶ τῆς πολιτείας οἱ ἄρχον-
 15 τες καὶ τῆς χώρας οἱ ἐπιστήμονες καὶ τὸ κοινὸν ἦπαν καὶ B
 τῶν ἱερέων καὶ τῶν μοναχῶν τὰ συστήματα καὶ τῶν ἀρχιε-
 ρέων οἱ κρείττονες καὶ πνευματικῶν τῶν ὁσίων οἱ δοσιώτατοι
 καὶ τῶν ἔξω χωρῶν οἱ ἄνθρωποι τολμηροὶ καὶ γενναῖοι καὶ
 περιφρονηταὶ τῶν πληγῶν καὶ τραυμάτων καὶ τῶν θανάτων
 ἐφάνησαν. ἀλλὰ καὶ γυναῖκες πολλαὶ εἰς ἀνδρὸς θάρσους
 20 μεταλλαττόμεναι ἐπὶ τοῦ πολέμου τὴν ὄραν φρικτοτάτην
 ἐκείνην οὐκ ἀπεκρύβησαν, οὐδὲ ὡς γυναῖκες ἐδειλίασαν, ἀλλὰ
 καὶ μᾶλλον τοῦ πολέμου τὴν ὄραν εἰς τὸ ἔξω κάστρον ἐφθα-
 σαν, καὶ αἱ μὲν πέτρας εἰς τὸ τεῖχος ἀνέβαζον πρὸς τοὺς πο-
 λεμιστὰς τῶν Ῥωμαίων, καὶ ἠύδρειαυαν αὐτούς, καὶ ἀδοῦ-

una voce et impetu, clamoreque in hostes irrumpere, et saevissimo proe-
 lio commisso et dirissimo conflictu ad longam horam multi ex utraque
 parte vulnerati mortem obire. tandem imperterritus validissimorum et
 generosissimorum Romanorum animus Musulmanos timore incusso profligavit.
 eorum qui cum falca ascenderant exterius castrum amputata capita
 ad imperatorem delata sunt: qui castrum turresque perforabant, inter
 ipsa foramina contrucidati. examina alia Turcarum superba ac tumida
 vulneribus confecerunt, in fugam verterunt, eorumque bellica instru-
 menta ac machinas depraedati sunt. neque tantum milites et pugnis
 exerciti haec operabantur, sed et rei publicae viri principes et civitatis
 periti et sacerdotum universitas et monachorum coetus et antistitum
 potiores et sanctorum confessorum sacerrimi. externae quoque regio-
 nis homines impavidi et generosi et plagarum et vulnere mortisque
 ipsius contemptores agniti sunt. quinimmo pleraeque mulieres virilem
 audaciam induentes, horribili illa belli tempestate non se abdid-
 erant, neque uti mulieres metu percussae sunt, immo eo ipso tempore
 ad exterius castrum venientes partim saxa Graecis bellatoribus in moe-

σαν αὐτοὺς πρὸς τὴν μάχην καὶ τὸν πόλεμον· ἄλλαι δὲ
 C ἐκκρατοῦσαν ὡὰ καὶ στουππιά, καὶ τοὺς λαβωμένους ἰάτρουνον
 ἄλλαι ὕδατα καὶ οἴνους ἐπότιζον αὐτοὺς φλεγομένους τῇ δί-
 ψῃ ἐκ τοῦ πολέμου· ἄλλαι δὲ τοὺς γνησίους αὐτῶν ἀδελ-
 φούς καὶ τέκνα καὶ τοὺς ὁμοζύγους κατεμπόδιζον μὴ κατα-5
 βῆναι ἀπὸ τοῦ τείχους τοῦ κάστρου καὶ τοῦ πολέμου σχολά-
 σαι, ἀλλὰ ἀφόβως καὶ ἀκλονήτως καὶ θαρσαλέως πολεμίξειν
 τοῖς Τούρκοις ἔλεγον. ἀλλὰ καὶ μετὰ προσοχῆς καὶ στρατιᾶς
 ἐκεῖναι περιεπάτουν ἐκεῖσε. ἐστρατεύοντο δὲ καὶ πρὸς ἀλλή-
 λους, μία τὴν ἄλλην ἐνουθᾷται, καὶ ἔλεγεν “βλέπε μὴ πλη-10
 σιάσης τὸ κάστρον τὸ μέγα, ὅτι τῶν Τούρκων αἱ σαγίτταις
 κρόνον ἐκέισε καὶ εἰς τὸ μέρος ἐκεῖνο, ἀλλὰ περιπατεῖτε πλη-
 σίον εἰς τὸ μέρος τοῦ ἔξω κάστρου, ἵνα σκέπεσθε ὑπὸ τού-
 D του.” πλην ἐλαβώθησαν καὶ τινες μὲ σαγίτταις. καὶ οὐδὲ
 αὐτὸ τὰς ἄλλας ἐθρόησεν ἵνα εἰσέλθωσιν ἐντὸς τοῦ κάστρου 15
 τῆς πόλεως, ἀλλὰ ἐσπούδαξαν καὶ ἐκεῖναι τὸ δυνατόν αὐτῶν
 εἰς τὴν μάχην μέχρι τὰ πέρας ἰδῶσι τοῦ πολέμου. ἐπεὶ δὲ
 καὶ πρὸς δυσμὰς ἐξέκλινε τὸ φῶς τοῦ ἡλίου, καὶ οἱ Ῥωμαῖοι
 ἀκλονήτως ἴσταντο πρὸς τὴν μάχην τὴν φοικιοτάτην τῶν
 Τούρκων καὶ ἠγωνίζοντο καὶ ἀνδρείως, οἱ ἄσεβεῖς ἀπὸ τού-20
 των καὶ ἄπρακτοι εὐρεθέντες καὶ αἰσχυρόμενοι καὶ ἡττημέ-
 νοι ἀναιδῶς στραφέντες ἔφηνον. καὶ δῆλον ὅτι τὰ πολεμικὰ
 καὶ μάχιμα τούτων ὄπλα τὰ μὲν πλησίον τοῦ κάστρου τοῖς
 Ῥωμαίοις ἄκοντες καταλείψαντες, τὰ δὲ μακρότερα εὐρόντες

nia convehere, animos addere, compellere ad conflictum et pugnam, partim ova et stuppam deferentes vulneribus medicinam admovere, partim aqua vinoque ob bellum siti exsiccatos recreare; partim germanos sibi fratres et filios et lecti consortes impedire ne e castris muris descenderent bellandive finem facerent, sed intrepide inconcussaque et audacter Turcis pugnam intenderent. et hae ipsae attente ordinateque agmine composito per ea loca incedere, alia aliam exhortans ac instruens. “cave” dicebat “ne in magnum castrum proxime veneris: spissae enim eo Turcarum sagittae pervolant et loca infestant. via vestra ad exterius castrum deflectat, ut ab eo contactae tuto agere possitis.” ex his nonnullae telorum ictibus vulneratae non ideo aliis timorem incusserunt, ut in castrum recederent, sed vires omnes suas in pugna illa exantlarent, donec belli finem conspexerent. cum porro lumen solis ad occidentem deflecteret, et Graeci in terribili illo cum Turcis conflictu inconcussi starent et viriliter decertarent, impii his praepediti, nihil proficientes, dedecore onusti et summa infamia devicti, fugam arripiunt. notum est bellica eorum instrumenta, ac

τῆ πυρὶ παρέδωκαν. καὶ τέρας ἔδοξε τοῦτο καὶ ἑξαισίον ἔρ-
 γον, πῶς οἱ ἐπηρμημένοι καὶ γαυριωμένοι τὸ πρότερον ἄφνω^{P. 198}
 κατηφεῖς εὐρέθησαν καὶ ἀχρεῖοι, καὶ πῶς οἱ πρότερον ἐπε-
 θύμουν τὸν πόλεμον τῶν Ῥωμαίων ἀπαραπροσδοκῆτως τὸ
 5 λοιπὸν ἔφυγον ἀπὸ τούτων. καὶ γὰρ ἀληθῶς τοῦτο ἔργον
 ἀοράτως ἐπέμφθη ἐκ δυνάμεως θείας. καὶ οἱ Ῥωμαῖοι τοῦτο
 ἰδόντες διεπλήττοντο μὲν τὸ θαῦμα, ἔχαιρον δὲ τὴν φυγὴν
 τῶν πολεμίων ἐκείνων, καὶ χαίροντες ἔλεγον “ὦ γλυκύτητα
 10 ἡμέρας ταύτης καὶ ὄρας, ὦ μεταλλαγῆς θαυμασίας καὶ θαυ-
 λαγῆς ἀνεπίστου, ὦ ἀπαραπροσδοκῆτου ἐλευθερίας καὶ εὐ-
 φροσύνης, ὦ εὐθυμίας ἀνεκλαλήτου καὶ ἡδονῆς ἀνεκφράστου.”
 καὶ γὰρ ταῦτα τῶν πολυάθλων Ῥωμαίων λεγόντων ἔχαιρον^B
 ἄμα καὶ σκιριτῶντες εὐθύμουν, τὰς παλάμας ἐκρότουν, καὶ
 τραινῶς τὸν θεὸν εὐχαρίστουν, καὶ τὴν παναγίαν ἀνέπεμπον
 15 ὕμνους, καὶ ἐκ ψυχῆς δοξάζοντες ἔλεγον “τοῦτο τὸ πολυύμη-
 τον καὶ πολυθρύλλητον καὶ ἑξαισίον καὶ ἑξαιρέτον καὶ θαυ-
 μάσιον καὶ θαύματος ἄξιον θαῦμα τῆς παναγίας ἀληθῶς καὶ
 ἀναμφιβόλως ὑπῆρχεν, ὡς καὶ τὰς μαρτυρίας ἔχομεν παρὰ
 μαρτύρων ἀπαραγράπτων κατὰ τοὺς φιλευσεβεῖς νόμους. φά-
 20 σκοντες γὰρ αἱ παρὰ τῶν ἐχθρῶν μαρτυρίαι ἀξιοπιστότεραι
 εἰσιν. ἐπειδὴ δὲ οἱ ἐχθροὶ καὶ πολέμιοι ἡμῶν δέδωκαν μαρ-
 τυρίαν τοιαύτην, πάνυ ἐστὶν ἀληθέστατον τὸ θαῦμα τῆς παν-
 αγίας. ἔλεγεν γὰρ ὁ Μηρσαΐτης ὁ πατριάρχης τῶν Τούρ-^C

machinas quae prope castrum erant, ipsos Graecis reliquisse, quae lon-
 gius aberant, inflammasse. et sane hoc prodigium visum est et inu-
 sitatum facinus. quam enim ratione, qui antea superbe se effere-
 bant iactabantque, repente moesti atque inutiles redditi sunt? et
 quomodo qui antea impense cum Graecis bellum cupiebant, inexpectata fuga se ab illis subduxerunt? enimvero opus hoc divina virtute
 eaque invisibili concessum est. et Graeci id intuiti mirum obstupe-
 scebant, et ob hostium fugam exiliebant gaudio, in laetitiamque effusi
 dicebant “o suavem hanc diem et horam! o admirandam! o inspe-
 ratam immutationem! o inexpectatam laetitiam! o claritatem! o vo-
 luptatem, quae verbis exprimi nequit, qua quidquid dixeris minus
 erit!” his vocibus illi multis certaminibus celebres Romani simul
 laetari, prosilire, alacres palmas pulsare, et diserte deo gratias agere,
 laudibus sanctissimam virginem extollere, et ex animo glorificantes
 dicere “hoc hymnis abundans nominatissimum, memoratum, egregium,
 inusitatum, admirandum miraculum vere et sine ulla dubitatione san-
 ctissimae virginis est.” et testimonia nobis de hoc suppetunt testium
 omni exceptione, ut piaae leges praescribunt, maiorum: testimonia
 enim quae habentur ab hostibus, fide digniora sunt. cum vero ho-

κων ὅτι ἡ πόλις ἐπρόκειτο παρ' ἡμῶν αἰχμαλωτισθῆναι, ὡς
 οἱ σοφοὶ τῆς Περσίας εἰς τὸν καιρὸν τοῦ Μωάμεθ ἐψη-
 φοφόρησαν περὶ τούτου, καὶ εὔρον ὅτι εἰς τὸ ἔτος καὶ τὸν
 μῆνα καὶ τὴν ἡμέραν ταύτης τῆς ὥρας ἡ πόλις παρ' ἡμῶν
 πρόκειται κρατηθῆναι. καὶ ἐμελλε τοῦτο γενέσθαι κατὰ τὴν 5
 δύναμιν τῶν ἀστέρων καὶ τὴν τέχνην τῶν ἀστρονόμων. ἀμὴ
 ἡ γυναῖκα ἐκείνη ἡ δῆξα φοροῦσα καὶ περιπατοῦσα τοῦ κά-
 στρου καὶ τῶν προμαχιονίων ἐπάνω ἀπόβως τοῦ πολέμου τὴν
 ὥραν, ἐκείνη ἀντέπραξε τὰς δυνάμεις τῶν ἄστρον καὶ τὴν
 τέχνην τῶν ἀστρολόγων. πλὴν οὐκ ἀπὸ γῆς οὐδὲ ἐξ ἀνθρώ- 10
Dπων τὴν δύναμιν εἶλεν, ἀλλ' ἐξ οὐρανοῦ καὶ ἀοράτου δυνά-
 μεως. ὁμοίως καὶ τὰ στρατεύματα πάντα τῶν Τούρκων
 ἐσυνημαρτύρουν ἐνόρκως τὸν Μηρσαῖτην ἐκεῖνον, καὶ ἐδιη-
 γοῦντο πρὸς πάντας ὅτι τοῦ πολέμου τὴν ὥραν, ὅταν μὲ θρά-
 σους καὶ ὀρμῆς ἀκρατήτου ἔφθασαν εἰς τὰ τείχη τοῦ κάστρου, 15
 ἵνα ἀναβῶσιν ἐπάνω καὶ διώξωσι τοὺς Ῥωμαίους καὶ τὴν
 πόλιν αἰχμαλωτίσουσιν, τότε εἶδον γυναῖκα δῆξα ῥοῦκα φοροῦ-
 σαν καὶ περιπατοῦσαν ἐπάνω τῶν προμαχιονίων τοῦ ἔξω κά-
 στρου. καὶ ταύτην ἰδόντες, σκότος καὶ ζάλη καὶ τρόμος καὶ
 φόβος ἄφνω εἰς τὰς ψυχὰς εἰσηλθε τῶν πάντων, καὶ πρὸς 20
 φυγὴν ἔβλεψαν, καὶ εἰς πόλεμον οὐδὲ ὄλωσ, καὶ ἀπὸ δυνά-
 μεώς τε καὶ τέχνης. τῆς γυναικὸς γὰρ ἐκείνης ἔλαβον τὴν δει-
P. 199 **λίαν**, καὶ ἤλευθερώθη ἡ πόλις. ἐγένετο δὲ ταῦτα κατὰ τὸν

stes atque adversarii nostri hoc testimonio suo constabiliverint, multo
 verissimum est hoc sanctissimae virginis miraculum. namque Mersaita et
 patriarcha Turcarum affirmabat propositam tuuc illis fuisse civitatem
 ad praedam, quemadmodum viri docti Persae aetate Mahomethi calcu-
 laverant, invenerantque hoc anno mense dieique hora urbem a nobis
 debellandam esse; et futurum id erat omnino astrorum vi et
 astronomorum artificio; sed mulierem illam violaceis vestibus amictam,
 per castrum obambulantem et super propugnacula intrepide, dum
 pugna initur, vim astrorum obtudisse et astrologorum artificia; quam-
 vis illa non a terra neque ex hominibus, sed e coelo et invisibili
 potestate vim obtinebat. similiter exercitus universi Turcarum iu-
 reiurando Mersaitae dictum confirmabant, et omnibus narrabant pug-
 nae hora, postquam cum audacia et impetu, qui coerceri non poterat,
 ad muros castris pervenerant, ut ascenderent Graecosque fugarent
 urbemque caperent, vidisse se mulierem violaceis vestibus indutam,
 deambulantem super propugnacula exterioris castris; qua visa statim
 tenebris procella timore ac tremore correptos omnes in fugam se et
 non ad bellum dedisse, et vi influxuque illius mulieris formidinem
 sibi immissam et urbem liberatam. haec autem peracta sunt anno

καιρὸν τοῦ ἑξακισχιλιοστοῦ ἑννακισιοστοῦ τριακοστοῦ ἔτους,
 μηνὸς Αὐγούστου κδ', ἡμέρα δευτέρα, ὥρα τῆς ἡμέρας ἑβδό-
 μη. καὶ παρὰ μὲν ἔλαβώθησαν καὶ ἀπέθανον ἐπέκεινα μιᾶς
 χιλιάδος, ἐκ δὲ τῶν ἡμετέρων μετὰ ἀληθείας ἔλαβώθησαν μὲν
 5 ἑλάττονες ἀπὸ ἑκατόν, ἀπέθανον δὲ οὐ πλείονες τῶν τριάκον-
 τα. καὶ χαίρετε, ὦ φίλοι, χαίρετε τὸ μὲν τὴν ἐλευθερίαν
 τῆς πόλεως, τὸ δὲ τῶν Ῥωμαίων τὸ γενναῖον καὶ ἀκατάπλη-
 κτον, τὸ δὲ τὸ πανθαύμιστον θαῦμα τῆς παραγίας, καὶ ταύ-
 την ὑμνίσατε δοξολογήσατε, καὶ ὕμνους εὐχαριστηρίους ἀνα-
 10 πέμψατε εἰς τὸ μέγιστον ἔργον τῆς ἐλευθερίας, ἧς εὐεργετή-
 θημεν παρὰ τῆς ἐνδόξου καὶ ἀειπαρθένου μητρὸς τοῦ κυρίου
 καὶ Θεοῦ, καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. αὐτῇ ἡ δόξα
 εἰς τοὺς αἰῶνας. ἀμήν.

3. μὲν] μὲν τῶν Τούρκων?

nongentesimo tricesimo supra sexies millesimum, mensis Augusti vi-
 gesima quarta, feria secunda, hora diei septima. ex Turcis quidam
 vulnerati et caesi sunt supra mille; ex nostris, ut verum fatear, vul-
 nerati sunt minus centum, mortuique non plures quam triginta. et
 gaudete, o amici! gaudete tum ob liberationem urbis, tum ob gene-
 rositatem imperterritam Romanorum, tum ob modis omnibus admi-
 randum sanctissimae virginis miraculum. hanc laudate, huic gloriam
 dicite, et hymnos gratias agentes conficite pro maximo nostrae libe-
 rationis opere, quam consecuti sumus a gloriosa semperque virgine ma-
 tre domini et dei et salvatoris nostri Iesu Christi, cui sit gloria in
 saecula. amen.